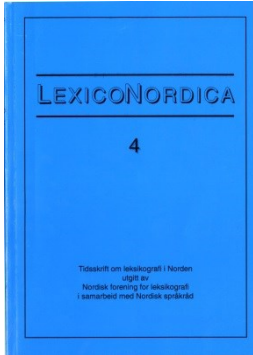

LexicoNordica

Forfatter:	Göran Kjellmer	
Anmeldt værk:	Lars Törnqvist. 1996. <i>Engelsk-svensk namnordbok</i> . Lund: Studentlitteratur.	
Kilde:	LexicoNordica 4, 1997, s. 189-193	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Göran Kjellmer

Lars Törnqvist, *Engelsk-svensk namnordbok*. Lund: Studentlitteratur 1996.

Vid översättning från ett språk till ett annat, t.ex. från engelska till svenska, förorsakar överflyttandet av namn oftast inte några problem. Shakespeare, Mark Twain och Strindberg skrivs på samma sätt i engelskan och svenskan, liksom Birmingham, Chicago och Vimmerby. Dock måste man snabbt reservera sig. Svårigheter förekommer, av mycket olika dignitet. Problemen är ofta, som vi skall se, beroende av från vilket språk man närmar sig en namnfråga. En svårighet för förståelsen av en text på ett främmande språk ligger däri att vissa namn kan vara helt olika på det främmande och det egna språket. Om engelskans the Naze motsvarar svenskans (och norskans) Lindesnes i Norge, eller Lake Lucerne motsvarar Vierwaldstättersee i Schweiz, är formerna så olika att sammanhanget dem emellan knappast kan gissas. Ett mindre problem förorsakas av olika principer vid transkription från icke-latinska alfabet. Att den ryske ledaren skrivs Yeltsin på engelska men Jeltsin på svenska, eller att den berömde athenske skulptören kallas Phidias på engelska men Fidias på svenska bereder inte svensken problem, men att engelskans bruk av formen Gogland för ön i Finska viken motsvarar svenskans bruk av Hogland kan kanske förbrylla. Övriga olikheter mellan språken hindrar knappast förståelsen, t.ex. att engelskan ofta föredrar den latinska ändelsen vid klassiska namn, medan svenskan föredrar den grekiska (Parnassus gentemot Parnassos), eller att engelskans ändelse -ia vid namn på länder motsvaras av svenskans -ia **och** -ien (Tanzania gentemot Tanzania, och Libya gentemot Libyen).

Ibland kan man som läsare eller översättare av engelsk text alltså behöva hjälp för att orientera sig bland namnen. En nyutkommen bok som är avsedd att ge sådan hjälp är *Engelsk-svensk namnordbok* (Studentlitteratur 1996) av Lars Törnqvist, anställd vid Tekniska nomenklaturcentralen. Boken är på 88 sidor och omfattar "sådana namn som kan förekomma i en engelsk text från det senaste seklet och som kan tänkas orsaka problem för en svensk översättare" (s. 4).

Redan från början ställs man inför definitionssvårigheter: vad är ett namn? Förutom personnamn och ortnamn räknar författaren dit titlar på litterära och konstnärliga verk ("med riktmärket att täcka de flesta av de titlar som kan tänkas bli omnämnda i skönlitteratur, populärvetenskap, nyhetsartiklar, biografier och andra allmänna texter" (s. 7)). Dessutom

inkluderar han namn på vissa organisationer och, med någon tvekan, namn på perioder och händelser, såsom Rosornas krig (men inte Gulf-, Vietnam- eller Koreakriget). Boken, som har ett rent praktiskt syfte utan några teoretiskt-lingvistiska ambitioner, fungerar ganska väl i denna något löst definierade domän.

Trots sitt begränsade sidantal innehåller *Engelsk-svensk namnbok* en hel del nyttig information. En svensk läsare har säkert glädje av att få veta t. ex. att *The Book of Psalms* motsvarar Psaltaren i svenskan, att *Cologne* motsvarar Köln, att *the Dodecanese Islands* motsvarar Tolvöarna, att *Hither och Further Pomerania* motsvarar Vorpommern och Hinterpommern, att *Flushing* motsvarar Vlissingen, att *Jerome* motsvarar Hieronymus, och kanske rentav att *Popeye* motsvarar Karl Alfred. Sådana upplysningar är centrala för förståelsen av en text och ofta svåra att finna på andra ställen.

Praktiskt taget alla uppslagsord är försedda med en finstilt förklaring. Inte bara mindre kända personer och företeelser identifieras på detta sätt, t.ex. *Jabir ibn Haijan* arabisk alkemist, *Dee Jen-djeh* kinesisk domare, eller *Cenchrea* hamnstad nära Korinth, utan också mera välkända sådana, t.ex. *Yeltsin* rysk politiker, *Sweden* land i Europa, *Africa* kontinent. (Författaren gör halt först vid *Jesus Christ* och *Father Christmas*, som inte försetts med förklaring.) Förklaringarna fyller den viktiga funktionen att visa när den givna översättningen är tillämplig. Så översätts t.ex. *Out of Africa* bok av Karen Blixen med *Den afrikanska farmen*, medan *Out of Africa* film av Sydney Pollack översätts med *Mitt Afrika*. Sådana upplysningar bidrar avgjort till bokens användbarhet.¹

En styrande princip vid avgränsningen av ordboksmaterialet synes ha varit att inom ramen för de angivna intresseområdena inkludera sådant där engelskan och svenskan är olika och utesluta sådant där de är lika. Principen är rimlig nog i de flesta fall men får ändå ibland olyckliga följder. Vi får t.ex. veta att *Europe* världsdel motsvarar svenskans *Europa*. Den mytologiska gestalten *Europa* (vars mellanhavande med *Zeus* finns att beskåda på stora torget i Halmstad) finns inte omnämnd. Man kan då inte utan vidare anta att detta beror på att hon kallas *Europa* också i engelska sammanhang och alltså blivit utesluten av detta skäl, eftersom t.ex. *Neptune* planet får översättningen *Neptunus*, medan havsguden, som liksom planeten på engelska kallas *Neptune*, inte finns med. (Mytens *Europa* heter faktiskt *Europa* också på engelska.) Principen leder också till att sådana självklarheter som *the Oslo Fjord*, *the Sogne Fjord*, *the Orient Express* (*Oslofjorden*, *Sognefjorden*, *Orientexpressen*) förekommer i rikt mått, och till att systematiska stavningsvariationer, såsom svenskans *F-* för engelskans *Ph-*

¹ Men Stravinskys *Våroffer* är inte en symfoni, och Rakhmaninovs förklaring har råkat ut för ett missöde.

eller svenskans K- för engelskans C-, för in mängder med material som knappast behöver någon förklaring. Få svenskar lär tveka om att Phaistos, Phidias, Philip o.s.v. motsvarar Faistos, Fidias och Filip, eller att Cairo, Canada, Calliope, Cnossos, Corfu, Corinth, Corsica o.s.v. motsvarar Kairo, Kanada, Kalliope, Knossos, Korfu, Korinth och Korsika.

Om alltså principerna leder till att en hel del obehövt material tagits med, vilket trots allt är en mindre olägenhet, finns det å andra sidan inte så få namn som läsaren saknar. Det skall genast sägas att ingen ordbok kan vara fullständig, och att en på 88 sidor med nödvändighet uppvisar luckor. Författaren reserverar sig, klokt nog, speciellt när det gäller titlar på litterära och konstnärliga verk:

Det finns hundratusentals böcker, skådespel, filmer, musikverk, tavlor m.m. som har olika titlar på engelska och svenska. Bara en liten andel av dem får plats i en ordbok som denna. (s. 7)

Man känner sympati inför de uppenbara avgränsningssvårigheterna. Inte desto mindre sticker en del lakuner och inkonsekvenser i ögonen. Som möjlig hjälp vid en eventuell andra upplaga skall de här exemplifieras:

Cattegat (Kattegatt) är med men inte Skagerack;
 Congo (utan artikel!) (Kongo) och the Gambia är med men inte Ruanda;
 the Faeroe Islands-the Faeroes och the Falkland Islands är med, men inte the Falklands;
 Hadrian's Wall (Hadrianus vall(!)) är med men inte the Roman Wall;
 Saimaa (Saimen) är med men inte Vänern och Vättern;
 the Palatine Hill (Palatinen) och the Quirinal Hill (Quirinalen) är med men inte the Capitoline Hill;
 St. Peter's Basilica (Peterskyrkan) är med men inte Spanska trappan;
 the Red Spot (Röda fläcken (på Jupiter)) är med men inte Gula fläcken (i ögat);
 Dzhugashvili ges förklaringen alias Stalin, men Ulyanov får inte motsvarande förklaring (alias Lenin);
 James Francis Edward Stuart (Jakob Edvard Stuart, "the Old Pretender") är med men inte Charles Edward Stuart, "the Young Pretender";
 From the New World (Från Nya världen) är med men inte Den Ofullbordade;

The Archduke trio (Ärkehertigtrion) är med men inte Pastoral-symfonin;
 The Autumn Sonata (Bergmans Höstsonaten) och the Moonlight Sonata (Månskenssonaten) är med men inte Vårsonaten;
 The Mastersingers of Nuremburg (Mästersångarna) är med men inte Flygande Holländaren;
 The Bat (Läderlappen) är med men inte Maskeradbalen.
 The Father och The Ghost Sonata (Fadren och Spöksonaten) är med men inte Röda rummet, Ett drömspel, Hemsöborna.
 Leatherstocking (Skindstrumpa) och the Deerslayer (Hjortdödaren) är med men inte Falköga;
 Piglet (Nasse) är med men inte Ugglan;
 Pippi Longstocking (Pippi Långstrump) är med men inte Mumin;
 the House of Commons (Underhuset) är med men inte Kabinettet;
 the House of Representatives (Representanthuset) är med men inte Senaten.

Boken har ett ambitiöst syfte, är omsorgsfullt gjord och väl korrekturläst. Några fel förekommer förstås. Ändringar man gärna skulle se är dessa:

[Augeias person i grekisk mytologi] Augeas > Augias
 Britain romersk provins > Britannia
 [The Caliph of] Bagdad > Baghdad
 [Clytemnestra person i grekisk mytologi] Klytamnestra > Klytaimnestra
 Diogenes Laërtius > Diogenes Laërtius
 [the Venerable Bede] (den vördnadsvärde Beda > vördnadsvärde)
 Wormtounge > Wormtongue
 [Corcyra grekisk ö] Kerkyra > Kerkyra, Korfu

Jag har sparat det viktigaste till sist. Författaren säger apropå bibliska namn: "De flesta gammaltestamentliga namn kan ganska lätt överföras från engelska till svenska men inte omvänt." (s. 6) Man kan vara mer generell än så. På praktiskt taget alla bokens områden är likheterna mellan engelskan och svenskan så stora att en svensk läsare av engelsk text i de flesta fallen förstår vilken person eller företeelse som åsyftas med det engelska namnet. Det är inte främst här svårigheterna och behoven ligger. Boken vänder sig till svenskar – med all rätt: få engelsmän lär behöva veta vad Lake Erie eller Gamla testamentets Lamech motsvaras av på svenska. Men för en svensk, som utan vidare tyder Chekhov som Tjechov, är den motsatta vägen, den från Tjechov till

Chekhov, problematisk. Det är alltså vid överföringen av namn från svenska till engelska som svensken främst behöver hjälp. Och eftersom boken visar vissa tecken till att ha tillkommit med datorhjälp, skulle framställandet av en svensk-engelsk version kosta relativt liten möda. En namnordbok med i stort sett samma material men organiserad i en engelsk-svensk och en svensk-engelsk del skulle alltså vara både ganska lätt att framställa och samtidigt långt mera användbar för en svensk publik. Då skulle också variationen i namnmaterialet komma till synes, t. ex. att Vitryssland motsvaras av Belarus **eller** Belorussia **eller** Byelorussia **eller** White Russia på engelska, och att Karlavagnen kan heta Charles' Wain **eller** the Big Dipper **eller** the Plough **eller** Ursa Major. Men man kan alltid önska sig förbättringar. Tills vidare får vi nöja oss med att konstatera att vi fått ett nyttigt hjälpmedel på ett fascinerande område.